СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 177. Джерзі Сіти, Н. Дж., вівторок, 2-го серпня 1938. No. 177. Jersey City, N. J., Tuesday, August 2, 1938 VOL. XLVI

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": Bergen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: Bergen 4-1010. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ПРИЗНАЛИ ЛІТАК ЗАТОПЛЕНИМ

МАНІЛЯ (Филипини). — Пошукування кораблями і літаками великанського літака „Гаваї Клипер", що пропав по дорозі між Америкаю й Филипинами, не дали бажаного успіху. Одначе в одному місці на океані відкрито сліди оливи й на тій основі припускають, що літак затонув.

Знайдена на океані пляма оливи мала 1,500 стіп у промірі; отже могла походити лише з великого збірника.

БОРОТЬБА ЗА СУСПІЛЬНУ МЕДИЦИНУ.

ВАШИНГТОН. — Департамент судівництва почав дохоження проти Американського Медичного Союзу за нарушення закону проти трестів. Каже департамент судівництва, що лікарська палата нарушила згаданий закон тим, що вона грозила прогнанням із союзу тих лікарів, що далися наняти організації „Союз Ґрупового Здоровля", яка давала членам ґрупову лікарську опіку.

ВИПАДОК НА НАДЗЕМНІЙ ЗЯЛІЗНИЦІ.

НЮ ЙОРК. — Шість-возовий поїзд надземної залізниці системи „Інтерборо" наїхав у понеділок над ранком на три-возовий поїзд, повний пасажирів на стації коло 110-тої вулиці, де залізниця їде коло сто стіп над землею. Останній віз першого й перший віз другого поїзду були розбиті. Від удару пороги залізниці занялися. Десять осіб було ранених, з того три поважно.

НАЙСТРАШНІШИЙ ЗАЛІЗНИЧИЙ ВИПАДОК НА ДЖЕМЕЙЦІ.

КІНҐСТОН (Остров Джемейка).—Пятьдесять дві особи згинули на місці в найстрашнішому залізничому випадку в історії острова. Катастрофа скоїлася через те, що перша льокомотива поїзду, повного пасажирів, вискочила з шин, а друга льокомотива, що їхала на заді поїзду, загнала вози в першу льокомотиву. Число ранених виносить понад 70.

СМЕРТЬ МУРИНСЬКОГО ПРОВІДНИКА В ЛІТАКОВІМ ВИПАДКУ.

НЮ ЙОРК. — Недалеко від стейтового парку в Вонта, на Лонґ Айленді, на очах тисяч видців упав з літаком муринський релігійний провідник Суфі Абдул Гамід. Його пільот, білий летун Буркгардт, згинув з ним, а його біла секретарка вийшла з пригоди тяжко поалічена.

Суфі Абдул Гамід називав себе епископом; за антисемітську пропаганду його називали „гарлемським Гітлером".

ФЕДЕРАЦІЯ ПРАЦІ БАЧИТЬ ПОПРАВУ ОБСТАВИН.

ВАШИНГТОН. — Американська Федерація Праці каже в своїм місячнім звіті зо стану бизнесу в краю, що бизнес за останній місяць поправляється. Федерація приписує це „підливанню води до помпи", себто допомозі федерального уряду.

ДОХОДЖЕННЯ ПРОТИ УЧАСНИКІВ РЕВОЛЬТИ В МЕКСИКУ.

МЕКСИКО. — Мексиканський сенатор Батіста виступив у газетах з публичною заявою, що багато високих мексиканських урядовців були вмішані в невдалу революту генерала Сатурніна Седіля в стейті Сан Люіс Потосі. Домагаються від уряду розсліду справи й покарання виновників.

ГРІМ ПРИГОЛОМШИВ ТРИ ОСОБИ.

НЮ ЙОРК. — Грім ударив у неділю коло 4. години зполудня коло криниці на Брайтон Біч і приголомшив стоячих недалеко двох чоловіків і одну дівчину. Поліція забрала їх негайно до шпиталю, де їх привернено до памяти.

РОЗБИВАЮТЬ ЛЕДОВІ ГОРИ.

ВАШИНГТОН. — Здовж побережжя Ґренляндії працюють сильні човни прибережної сторожі, розбиваючи ледові гори, що тепер пливуть на полудне, загрожуючи морській плавбі між Америкою й Европою.

Корабель „Ґрілі", на котрому їхала виправа в підбігунові околиці, а котрий зловили леди, вже звільнився з ледів і поплив у дальшу дорогу.

ҐУБЕРНАТОР ЗАБОРОНЯЄ ДІЯЛЬНІСТЬ РОБІТНИЧОЇ РАДИ.

ДЕ МОЙН (Айова). — Стейтовий ґубернатор заборонив Краєвій Раді Робітничих Відносин вести слідство над робітничою політикою підприємства Мейтаґ Вашинґ Машін Ко. в Нютоні, що стала недавно осередком завзятої боротьби між підприємцями й робітниками.

Розслідник Ради каже, що він іще не дістав офіціяльного повідомлення про заборону ґубернатора; а як її дістане, то віддасть справу до вирішення начальному зарядові Ради у Вашинґтоні.

САМОГУБСТВО ПОЛІЦИЙНОГО УРЯДНИКА.

У власнім домі в Медисоні, Конетикот, застрілився власним службовим револьвером 46-літній нюйорський поліцийний інспектор Луіс Розенфелд. Родина каже, що він був хорий на нервовий розстрій. Комісар нюйорської поліції каже, що це був „здібний, чесний і відважний" поліцай.

ПРЕСА НА ЛИТВІ.

Міністерство внутрішніх справ у Ковні оголошує, що на Литві виходить тепер: 13 щоденників, 40 тижневиків, 23 двотижневики, 50 місячників і 33 періодичні видання. У Ковні виходить 135 видань, а 24 видання припадають на провінцію.

ПАЛЯТЬ НАРКОТИК.

Пожарники міста Ню Йорку дістали від поліції 2,975 фунтів марихвани, відомого наркотика, що його курять як тютюн, і приказ спалити наркотик наступного дня.

По біжучому курсі цей ладунок варт $125,000.

ОСТЕРІГАЮТЬ ПОЖАРНИКІВ ПЕРЕД ПЕРЕГОНАМИ.

При нагоді надання відзначень міським пожарникам у Ню Йорку за їх геройські вчинки підчас гашення вогню пожарний комісар рівночасно остеріґав пожарників перед перегонами при їзді до пожару. Казав, що такі перегони це одна з найбільших небезпек автомобільного руху.

ТРАГІЧНЕ ЗАКІНЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО РОКУ.

Підчас закінчення шкільного року у промисловім ліцею в м. Пітесті (Румунія) дійшло до вибуху штучних вогнів-петард. Наслідок вибуху був такий, що 35 учеників важко попарились і їх треба було відвезти до шпиталю.

ВЕЛИКА ПОЖЕЖА ВІД ГРОМУ.

Над Улашківцями (7 км. від Товстого) пройшла сильна буря з громами. Грім упав між. до стодоли графа Лянцкороньского. Від цього грому згоріла стодола і 180 овець, що були в ній. Крім того грім поразив двох робітників, що хотіли вигнати вівці зо стодоли. Згоріли й сусідні шопи. Цікаво, що минулого року в тому самому місяці й у тій самій годині вбив грім солтиса Улашковець, Нарабецького.

ЩЕ ОДИН КОСТЕЛ.

В Підгірцях, в Самбірщині, римо-католицький епископ з Перемишля, д-р Барда, посвятив новий римо-кат. костел. Будова костела коштувала 100,000 злотих.

„МОВЧАЛИВІ ВАГОНИ" В АНГЛІЇ.

Кілька англійських залізничих товариств мають намір увести в поїздах вагони, що в них обовязувалоб мовчання. Вільно булоб говорити тільки з кондуктором. Між собою пасажири не сміють говорити.

СОВЄТСЬКИЙ ҐЕНЕРАЛ УТІКАЧЕМ.

Ґенерал Генріх Самойлович Люченков, совєтський офіцир, що втік перед „чисткою" совєтської армії на Сибірі до Японії. Тут він розмовляє з японськими газетярами в Токіо. Москва каже, що це не справжній Люченков, бо справжній Люченков іще в Росії. На це той каже, що він може доказати свою ідентичність.

ВЖЕ ПІДБИРАЮТЬ МУЗИКУ ДЛЯ СВІТОВОЇ ВИСТАВИ.

Музичне жюрі при виставовій раді Світової Вистави в Ню Йорку вже почало підбирати музичні твори, що їх мається вживати на Світовій Виставі в офіціяльних програмах.

ВЕЛИКИЙ КОМУНІСТИЧНИЙ ПРОЦЕС.

У Бразилії відбувається великий процес проти комуністичних заговірників іще з 1935 року. Обвинувачених є 375 осіб зо стейту Ріо Ґранде до Норте. З них тільки 135 є арештовані, а решта повтікали. Купці, які мали в комуністичному повстанні дімаючі маєткові страти, внесли подання про відшкодування. В найвищій інстанції подання відкинули, стоячи на тому становищі, що держава може признати відшкодування тільки на випадок, як ті шкоди заподіють державні органи.

ТРАГЕДІЯ НА ДНІСТРІ.

У Вістрі, повіт Бучач, вибралися три молоді дівчата на поїздку човном по Дністрі. Нараз човен перевернувся, дівчата впали у воду й зачали тонути. Дві з них урятували, а дві втонули, між ними Марта Облощук. Мертві тіла добули з води по кількох годинах.

ЗАМАСКОВАНІ БАНДИТИ ВПАЛИ ДО КОРШМИ.

В Орабчику коло Сколього коло 1-шої години вночі до коршми М. Купфербергової впали три замасковані напасники й під загрозою револьверів зажадали видати їм усю готівку. В кімнаті спала донька Саля з дитиною. Один з напасників пішов до кухні й загрозив смертю служниці, яка що рушилась би з ліжка. Купфербергова заявила, що грошей не має. Напасники забрали кількадесять злотих, 20 літрів горівки, кілька убрань, два футра, 25 чоловічих сорочок і кілька золотих перстенів.

ДЕ ГРАЛИ „ПРОДАНУ НАРЕЧЕНУ" СМЕТАНИ.

В музеї Б. Сметани в Празі виставлено мапу, на якій зазначено, в яких краях ішла найбільш популярна його опера „Продана наречена", яка й у нас, тішилася величезними успіхами. І так, перша вистава за кордоном цеї опери йшла в Петрограді 1870 р. Три роки пізніше ставила „Продану наречену" опера в Загребі. Але щойно віденська вистава „Проданої нареченої" в 1892 р. відчинила цій опері двері у світ. Виставлювано її в Англії, Бельгії, Болгарії, Данії, Франції, Голяндії, , Італії, Угорщині, Німеччині, Румунії, Еспанії, Швеції, Швайцарії, Туреччині. В Америці твір Сметани йшов у Злучених Державах, Аргентині, Бразилії і Мексику. Потім давали його в Індії, в Африці й т. д.

ЗЛОДІЙСЬКА ШКОЛА У ВИЛЬНІ.

У Вильні викрили „злодійську школу". В ній практикували молоді злодії. Управителем цеї школи був Янкель Лібман. Він давав адептам цілоденне утримання та відбирав від них вкрадені речі. „Школа" давала добрі доходи.

КАТАСТРОФАЛЬНИЙ НАЛЕТ ВОРОН.

У Гневкові (Познанщина) налетіли впродовж пів години понад 2,000 ворон на пів морґа буряків і знищили його зовсім. Пев, пущеного, щоби прогнав це стадо ворон, ворони покололи дзюбами так сильно, що мусів утікати з поля.

ОБРІЗАЛИ КОНЯМ ЯЗИКИ.

До стайні Ф. Демієса під Варшавою закралися якісь нелюди, що вирізали у варварський спосіб двом коням язики. Поліція зловила цих варварів: Станіслава й Войцеха Ґартинських з Секерок. Вони шукали в цей спосіб пімсти на конкуренційному тлі. Обох арештували.

ЯПОНСЬКО-СОВЄТСЬКЕ НАПРУЖЕННЯ ЗРОСТАЄ

ТОКІЮ. — Японське міністерство війни видало комунікат, у якому говориться, що напруження між Совєтами і Японією зростає, і коли Совєти далі провокуватимуть пограничні сторожі японців, то хто знає, чи це не потягне за собою тяжких наслідків. У тому комунікаті також говориться, що останніми днями совєтські відділи заняли на манчуцькій границі один горбок, званий Чанґкуфенґ. Той горбок має стратеґічне значіння. Японські війська пішли в протинаступ і вивязалася страшна боротьба, в якій згинуло 20 совєтських вояків. Японці також захопили одинадцять повзів і відповідну скількість інших військових матеріялів.

ПОЛЬСЬКА „КУЛЬТУРА" ПРИ ПРАЦІ.

ЛЬВІВ. — На Золотій Горі в Щирці коло Львова, на окремім, відгородженім і посвяченім місці на цвинтарнім майдані спочивали тлінні останки вояків Української Галицької Армії, що померли в українській військовій лічниці в Острові коло Щирця. На могилах вояків був побудований 1924 року великий камяний памятник, що був рівночасно памятником усіх, що полягли у світовій війні з сіл щирецької парохії. Цей памятник знищили невідомі справники. Також невідома рука знищила три хрести, що були поставлені по черзі на тих могилах. Дня 18 липня ц. р. прибув на могилу відділ звідкись спроваджених робітників і в асисті поліції почали вони розкопувати камяну могилу. До вечора відкрили одну могилу, в якій добре збереглися рештки військового однострою. Поліція заявила, що має приказ від воєвідства зліквідувати цю могилу.

ГУЛЯЮТЬ БЕЗКАРНО.

ЛЬВІВ.—Старокраєва преса приносить таку новинку: На сіножатях села Чаниж, коло Буська, селяни з польських сіл Вархоли і Собашки зухвало пасуть свою худобу. Коли чанизькі селяни обурились на те і казали, щоб вони не товкли їхніх сіножатей, поляки не то що не послухали, але одного українського селянина, Дмитра Ростикуса, так тяжко побили, що він мусів довгий час пролежати в ліжку. Українські селяни скаржилися в „ґміні", подавали до староства. Навіть приїздив на місце сам староста. Але це цілком не помогло і поляки далі пасуть безкарно свою худобу на українських пасовиськах. Тепер українці вже навіть перестали скаржитись, бо тих, що підносять скаргу, називають „політикуючими" та погрожують їм карою.

ОПІКУЮТЬСЯ КІНЬМИ.

ВАРШАВА.—Польський міністер Славой-Складковскі видав до воєводів обіжник у справі злої поведінки з кіньми. Поліція має звертати увагу на кульгавих, поранених хворих, або вимарнілих коней і має робити доноси на людей, що вживають тих коней до праці. На шию такого коня треба накладати лякову печатку на тектурі, або дощі. Повітові адміністраційні власті мають видавати заборони вживати таких коней до праці. Кари за злу поведінку з кіньми, за перетяження їх працею, або вживання хворих коней до праці будуть загострені.

УКРАЇНСЬКИЙ СКРИПАК ВИСТУПИТЬ НА ЛОНДОНСЬКОМУ РАДІО.

ЛОНДОН. — Лондонська радіостація Бритиш Бродкестінґ Корпорейшен запросила нашого молодого скрипака, п. Богдана Губіцького, щоб він узяв участь у програмі, яку радіостація буде надавати на коротких хвилях 22 серпня ц. р. для Британської Імперії. Гра п. Б. Губіцького почнеться в год. 4:10 ранком, на лондонський час, і триватиме пів години. — (Укбюро, Лондон).

ЗАВЗЯТІ БОЇ НА ЕСПАНСЬКІМ ФРОНТІ.

ГЕНДАЄ (Франція). — Вже від кількох днів ведуться завзяті бої над рікою Ебро за посідання міста Ґандеза. Так звані „льоялісти" зробили в перших днях поступ вперед. Та тепер зупинились і стоять на місці. Націоналісти твердять, що офензива червоних спинена. Проте бої не устають.

МУСОЛІНІ ПРИЙМАЄ ВИЗОВ ПАПИ.

РИМ. — Зараз після того, як папа римський натаврував нову італійську теорію расизму, Мусоліні виголосив прилюдну промову і сказав, що італійські фашисти таки далі будуть придержуватись тої теорії, не звертаючи уваги на ніякі голоси. Він також сказав, що навіть демократичні краї придержуються теорії расизму. Як приклади він навів Америку і Швайцарію. В 1924 р. перейщов в американськім конґресі закон, на основі якого дозволено в далеко більшім числі приїздити емігрантам з північно-західних країв, ніж з полудневo-східних, а то тому, що перші скорше змішуються з американцями. А в Швайцарії є закон, на основі якого не дозволяють жидам мати вищий уряд. Це все політика расизму, говорив Мусоліні.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc. at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ПОЛЬСЬКИЙ ПОХІД НА ДОШКІЛЬНУ ДІТВОРУ

Часописи в старім краю нотують новий прояв польського походу на українство: похід на українські дитячі садки. Так називаються по українських школи, чи встанови (в Америці їх називають з німецька „кіндерґартен"-ами), до котрих ходять діти, що замолоді до справжньої школи, діти у дошкільному віці. Є це зовсім модерний витвір, спричинений новими умовинами життя, серед котрих мати йде на цілоденну працю з дому й не має з ким лишити дітей. З природи річей у такому дитячому садку дитиною опікуються й мимоходом учать її ріжних річей: гігієни (здоровности), естетики (краси), правил товариського поведення, молитов, тощо.

Заведені вони по всіх краях і в усіх народів. Заведені вони були й серед українців, під впливом тих самих обставин і потреб, під впливом котрих вони повставали серед інших народів. Нема нічого більше природнього понад те, що вони повстали.

Та польський уряд подивився на справу інакшими очима. Він бачив у цих садках не сповнення пекучої потреби широких кругів населення, а дивився за тим, які висліди такі українські дитячі садки мають для дітвори, і то з національного боку. Бачучи, що там українські опікунки дітвори з природи свого українства говорили до дітей по українськи, вчили їх українських молитов, показували на красу української народньої штуки, тощо, польські урядники вирішили, що це все шкодить польській державі, й пустилися на ріжні способи ці садки переслідувати.

Присікалися до них з одного боку адміністраційні власті, вважаючи їх за встанови суспільної опіки. Домагалися від провідниць свідоцтв з покінчення відповідних шкіл, відповідного віку (25 літ), практики й таке інше. Очевидно, що це все не булоб дошкулюванням, якби такі самі вимоги влада ставила й виконувала щодо подібних польських установ. Цього не було: від українського садку уряд вимагав сповнення ріжних вимог, а від польського садка не домагався просто нічого.

Як адміністраційні органи вичерпали цілу низку дошкульних вимог, тоді до українських садків присіклася шкільна влада. Себто на тій основі, що, мовляв, садок це всетаки школа. Знову ставили ріжні вимоги до садків, які ставиться лише до правильних шкіл, і то ставили вимоги до українських садків, яких не ставили до садків польських. І ставлено ці вимоги не з ціллю добитися якоїсь поправи в тому, що треба справити, а з ціллю, щоб такими вимогами оправдати закривання садків. Так то дійшло до того драконського рішення влади в чортківському повіті, де одним почерком пера закрито 16 українських дитячих садків.

Похід польського уряду проти дошкільної дітвори ставить перед українське громадянство під польською окупацією завдання дати відпір цій новій спробі загнати українську дітвору в польську обору. Як видно з відгуків українського громадянства, воно добре розуміє небезпеку й свої завдання.

СКЛАД МОСКОВСЬКОЇ ПОВІТРЯНОЇ ФЛЬОТИ

(„Возрожденіе", Париж, 17. 6. 39).

Москалі застрашують увесь світ своєю повітряною фльотою. В світовій пресі часто можна читати дані про величезну скількість найдосконаліших советських літаків, яких є стільки, що ніяка повітряна фльота світу недорівнює їм.

Скількість літаків у Советах велика. На чужині вгадують її на 3,000 —7,000. Точно ніхто не знає, скільки їх є. Правдоподібно їх є коло 6,000. Є між ними і нові літаки, але більшість це старі, зовсім непридатні до війни.

Летунський парк першої лінії розділюється так: 1,200—1,500 одноособових нищильників типу 1-15 і 1-16, коло 1,500 двоособових типу Р-5 і Л-Р та трохособовий типу Р-6 розвідчиків, 800 штурмовиків двохособових типу Л-Р і ДІ-6 та одноособових типу 1-16 зо спеціяльним обрудуванням, 400 двохмоторових бомбовозів типу С-Б, 300 важких бомбовозів з 4 моторами типу ТБ-3. Разом отже коло 4,200 літаків.

Нищильники — це найкраще оборудуване советське летунство. Двокрили 1-5 з моторами М-22 і двокрили 1-7 з моторами М-17 заміняють на західньому фронті новими удосконаленими типами півторикрилами 1-15 і однокрилами 1-16, які дорівнюють заграничним апаратам. Тип 1-15 робить на годину 360—380 км на висоті 2,500 метрів і підлітає на 5,000 метрів за 5 мінут. Він має 4 синхронізовані кулемети, може літати 2.5 години. Такі літаки будує московський літаковий завод ч. 1. Тепер той же завод будує тип літака ДІ-6, що має заступити попередній. Однокрил 1-16 має мотор М-25 750 кінських сил. Підчас лету втягає в себе колеса. Його будує завод ім. Горкого. Продукція обох по 4—5 літаків на день.

Є чутки, що москалі будують також новий тип літака на разок німецького „Дармштадт 1931", що має робити по 500 км. на годину. Проєктують також тип однокрила на 600 км., у якому пільот буде закритий у тулубі літака.

Загально літаки будують добрі, хоч не повністю відповідатимуть таким же літакам заграничної продукції.

Розвідче летунство мало до 1936 року два типи літаків: двоособовий двокрил Р-5 з мотором М-17 і трохособовий двомоторовий однокрил Р-6, що є зменшеним до 2/3 старим двомоторовим бомбовозом ТБ-1. Тип Р-5 робить 225 км., а Р-6 коли 250 км. Оба ці типи гірші ніж відповідні заграничні. Тепер їх заміняють двоособовими двокрилами Л-Р, мішаної конструкції з мотором М-34 800—900 кінських сил без компресора і редуктора. Найбільша скорість 310 км. Але і той тип не дорівнює европейським. Московський завод ч. 1. будує їх по 4—5 денно. Той завод збудував інтересний двообособвий однокрил з 6 кулеметами для наступу. Головна маса літаків-штурмовиків складається з двоособових Л-Р, двоособових ДІ-6 і одноособових 1-16.

Бомбовози укомплетовані чотиромоторовими ТЕ-3 і двомоторовими С-Б. Типи ТБ-3 з 4 моторами М-17 по 600 к. сил тепер перестарілі. Вони роблять до 200 км., летять низько і тому вражливі на протилетунську оборону. В службі є тепер коло 400—500 двомоторових С-Б. Трьохособовий С-Б має 2 мотори М-25. В ньому колеса втягаються підчас лету в крила. Скорість 380—400 км., вантаж 1.5 тони, залежна від далечини лету. Літаковий завод ч. 22 в Филях випускав їх 30 штук на місяць, а завод ч. 18 у Вороніжі по 15 штук на місяць. Тепер вмонтовують у ті типи мотор М-100 для скорости 420 км. і для вантажу 800 кг. на віддаль 1,000 км., від бази. Такий малий вантаж робить їх нездібними для далеких дій.

Морське летунство в Советах бідне в нові типи. Головну масу морських літаків випускає завод ч. 31 в Таганрозі. Наймодернішим літаком є М-17 для прибережної розвідки (одномоторовий), трохособовий типу МР-5 на скорість 220 км. та розвідчий водолітак 4 моторами М-34. Тип МК (морський кружляк) (бувший АНТ-22) з 6 моторами М-34 ще в випробуванні, але вже нині він є перестарілий. Загально морське летунство в Советах має типи М-Р-15-водолітак та наземні літаки на поплавках Р-5, Р-6, ТБ-1, кілька М-22 та трохи Савоя (С-55 і С-62).

Советські мотори багато слабші від европейських, хоч кілька літ тому були міцніші. Це сталось тому, що советські моторові заводи не мають своїх типів моторів. Заводи будують лише заграничні типи моторів Райт, Цикльон, Гіспано-Суіза 12-У, Гном, Рон К-14, Рено, М-17, БМВ, М-22, Юпітер та власний мотор М-34 до 100 к. сил. В ділянці моторобудування Совети потребують конечно чужої помочи.

Могутність держави в повітрі залежить від можливости держави будувати власні типи літаків і моторів у великій скількості. Місячні воєнні страти треба розраховувати на полвину всього складу повітряної фльоти. Ці страти треба доповнювати стало. При теперіщнім стані техніки важніщим є будувати нові типи літаків у бажаній скількості, ніж мати відразу готовими велику скількість їх. Держави, що мають могутню скількісно повітряну фльоту вже в мирних часах, можуть оказатися слабшими від держав, що не навантажили себе перестарілими апаратами, а продукують у бажаній скількості все нові і нові типи. Індустрія мусить бути приготована до продукції літаків найновіших типів серіями і масово.

До того советська індустрія не готова, а в додатку не має й своїх дітаків. Тобто, в ній нема конструкторів, що творилиб усе щось нове, досконаліше, ніж має ворог. Совети обмежуються до копіювання старих европейських типів з деякими удосконаленнями. Не можна сказати, щоб москалям бракувало людей, які творилиб ті типи літаків. Стверджено, що москалі створили умовини праці для конструкторів такі, що там праця неможлива. Напр. старого інжиніра Григоровича посадили були на кілька літ у тюрму за те, що йому не вдалось відразу створити вдалого типи водолітаків.

ПОЧАТКИ КНИЖКИ ТА ДРУКАРСТВА В УКРАЇНІ

У прастарих часах у Єгипті, Фенікії, Асирії та Вавилоні книгарські підприємства, себто торговля табличками з глини чи теж з іншого матеріялу, які вкривали письмом, могли існувати завдяки переписувачам. Ті переписувачі виконували службу сьогоднішніх друкарських машин. Такі переписувачі були аж до часу винаходу друкарської штуки Іваном Ґутенберґом у половині 15-го століття.

Коли Ґутенберґ винайшов друкарські черенки та коли відкрили перші друкарні Фуст, Мануцій, Брайткопф і Діро, книгарнська торговля змінилась основно. Ця ділянка, доступна лише для великих багатіїв, здемократизувалася зовсім. Книжка перестала бути люксусом, середньовічні спудеї (студенти) були тепер постійними відборцями книжки. Книгарні мали найбільший оборот в університетських містах, як нпр. Больонія, Париж або Авґсбурґ, де теж повстав спеціяльний тип книгарського купця, зв. „стадіонар", або власник крамниці з книжками, що мав свою торговлю все біля шкіл і академій. Такі крамниці ще й сьогодні можна подибати в багатьох містах західньої Европи.

Крім тих „стадіонарів" повстав ще один рід книгарського купця: були це мандрівні книгарі, які як посередники якоїсь великої фірми, а часто й на власне ризико розвозили книжки по селах і містах, на відпусти та прощі і ярмарки. З того часу походять теж перші книгарські катальоґи, в яких подавали списи нових книжок.

Осередками книгарської торговлі у середньовічних часах були університетські міста або такі, що лежали на перехрестях купецьких шляхів, як Ліон, Париж, Нірнберґ, Відень, Франкфурт над Меном і Ляйпціґ. Ті два останні міста ще в середньовічних часах стали головними осередками книгарського руху у середущій Европі. Від хвилини, як книжка стала предметом купна та продажу, книгарство зорґанізувалося на новочасний зразок, отже повстали накладові, сортиментові, антикварські та комісові книгарні. У кожній країні продають книжки на свій спосіб, відповідні до прав і постанов, установлених професійними організаціями.

Як і в інших краях, подібно було і в нас в Україні. Перґамін привозили з Греції й Азії. Потім і в нас навчилися виправляти телячу шкіру та робили з неї доволі гарний, білий перґамін. Папір спроваджували в Україну зо Сходу, одначе поширився щойно в XIV—XV. столітті, коли в західній Европі повстало більше папірень. Чорнило виробляли самі писарі з дубової або вільхової кори, старого заліззя, вишневого клею, борщу, квасного меду й ін. Писали гусячим пером.

Найдавніші українські літописи були писані т. зв. уставом. Було це письмо дуже просте, переважали в ньому прості лінії, більш-менш правильні кути або кола. Пізніше устав перейшов у півустав — письмо ломане, неправильне, з буквами над рядками, т. зв. титлами. В уставі й півуставі кожна буква стояла окремо. Пізніше букви лучилися разом і так повстав скоропис. Давні книги були прикрашувані ріжними орнаментами й заставками в формі плетінок, із яких виходили постаті фантастичних звірів, часом і людей. Ініціяли рисували яснočервоною фарбою (киноваром) або ріжними барвами, часто сріблом і золотом.

Писали чи переписували книги люди духовні — священики, черці. В Печерській Лаврі в перших часах славився чернець Іларіон, що „знав зручно книги писати та днями й ночами писав їх у келії блаженного Теодосія". Князь Ярослав Мудрий приказав на широку міру писати та переписувати книги: „зібрав багато писців і перекладав із грецької словянською мовою".

Книги в княжих часах були дуже дорогі. Князь Володимир Василькович за один молитовник заплатив вісім гривень, а тодіж ціле село купив за 50 гривень. Дорогоцінну книжку оправляли в дошки, обтягнені шкірою або в срібну оправу, нераз із мистецькими прикрасами. Власник виписував на книзі своє імя й назвище та погрожував проклоном тому, хто зважився би книжку вкрасти: „А хтоб її взяв, хай буде проклятий, анатема".

Князь Ярослав Мудрий заснував бібліотеку у Києві: „Звелів багато книг переписати і склав їх у церкві св. Софії". Волинський князь Володимир Василькович сам переписував книги, оправлював їх у дорогоцінні оправи та розсилав їх у дарунку ріжним церквам і монастирям. М. і. катедральній церкві в Перемишлі подарував власноручно переписане Євангеліє, оковане в срібло з дорогоцінними каменями. Та й убогі люди вміли цінити книжки. Печерський чернець Григорій „нічого іншого не мав крім книг" сказано в Патерику.

(Докінчення буде).

Забув.

На пероні залізничої стації стоїть старий професор з парасолем і з валізами. Поїзди приїжджають, відїжджають, а професор стоїть і стоїть на одним місці. Врешті якийсь залізничник питає його, на котрий поїзд він жде.

— Не знаю, — каже професор — і не можу собі пригадати, чи я мав десь їхати, чи може я звідки приїхав...

О. Луговий. Автор застерігає за собою всі права.

ЗА УКРАЇНУ

(ВІРА БАБЕНКО)

Повість із часів революції і повстанської війни у Великій Україні. (В двох частинах).

Частина друга

41)

VI.

Бурхливими хвилями пропливали ріжні армії по беззахисній Україні. Обі українські армії, денікінці, червоні, махнівці і врешті поляки. Все мішалося, прокочувалося по українських селах, залишало за собою жалі і сльози, прокльони і нарікання. Ні одна влада не давала селянам ні захисту, ні спокою; навпаки, кожна ставила величезні вимоги. Селянство байдужно виконувало ті вимоги і жило — от, аби душа в тілі трималася.

Зпід Тули, Брянська і Гомеля прокотилась остаточно на південь денікінська армія. Українські війська вимирали від пошести; лучилися з червоними та білими москалями одні, а з поляками другі, після трагічної події під Любаром — Чорним Островом. Зимовий похід заставляв большевиків бути чуйними, держав їх цілу зиму у напруженні і тим допоміг весняному походові на Київ. Але спільний натсуп з поляками й повернення польських землевласників знеохотили правобережне селянство до самої української державности. Воно воліло і чорта, аби лиш не поляків. В осени остаточно запанували большевики зо старими методами боротьби з українством, зручно прихованими офіційною потурливістю...

Не минуло багато часу, як, почувши ґрунт під ногами, большевики взялися за старе. Заповнювалися тюрми, запрацювали трибунали... Скрізь і всюди червоним володарям ввижалася контрреволюція. Взялися за своє і селяни... Та так, що і большевики не сподівалися. Масово, орґанізовано...

Центральна Козацька Рада, очолювана здебільша галичанами, прикладала всіх зусиль, щоби повстанський рух сконсолідувати, надати йому пляновий характер. Центр містивсь у школі червоних курсантів; звідтіль по провінціях розізділися звязкові й інструктори під видом червоних старшин, комісарів і міліціонерів... Не бракувало і селянських хлопців та дівчат. Зароїлося в Україні від повстанських ватаг.

Червоні в скорості проголосили мобілізацію в Україні. Під загрозою кари смерти і конфіскати майна наказувалося кожному зголоситися до військових комісарів. Ця мобілізація урвала людям терпець. Селянські сини йти в червону армію не хотіли; втікали в степи, ліси, ховались у стогах сіна... Вони створили „зелену" армію, що почала даватися большевикам в знаки, виконувала очайдушні напади на червоні війська. Але не було в них досвідного провідника. Згодом знайшовся і провідник, розумний, досвідний і відважний... Провідником тим став доктор Ґалієв.

По селах Катеринославщини запанувала чуйність. Виймали кріси та скоростріли, обрізи і рушниці, відкопували ручні ґранати... В глуху ніч зривалася стрілянина і затихала, наче її й не було... Та кожна стрілянина для селянства означувала смерть неодного з ворогів. По околичних селах прислухувались до відгуків, виставляли варти... І чи в день, чи в ночі подорожньому звідкись летів грізний запит-пересторога:

— Хто йде?!

Похмурі селянські обличчя обступали подорожнього, провадили до старшого, такогож, як і вони, дядька. І горе було людині; звязаній чимнебудь з окупантською владою! Дядьки милосердя не мали. Така людина зникала безслідно, не зіставалося навіть знаку, де вона закопана...

Не дармував і ворог. Від села до села вужем сунулися довгі валки з награбованим селянським майном, з жертвами ворожого своєвілля. Ревіла худоба, квичала і блеяла дрібнота, голосили і плакали люди... Голих і голодних гнали вороги на північ, де лиш кого запопали. Заводили в ліс, над яр, над ріку в кущі і там немилосердно вистрілювали.

Але не завжди так бувало... Із спокійного степу яструбами налітали на валки повстанці, рубали і нищили сторожу, звільнювали полонених. Збільшували свої кадри, бож тим не було вже до чого вертатись.

Україна виповіла окупантові підпольну війну.

Тернівська волость не відставала від інших. Тайні наради відбувалися по хатах, по клунях і ярах. Говорили і радили, що діяти проти гнету червоних володарів. Але терпіли й отвертих виступів іще не було. Побоювалися робітників, де червоні створили своє міцне ядро. Колись не колись хлопці з зеленої кадри нищили особливо влізливих робітників, чи людців, що старалися щось підглянути і підслухати. Повільно все більше й більше прилучували кадровиків з околичних сіл; волость могла поставити до бою відділ у сто вісімдесять молодих і здорових людей, не гірших від тих, що пішли з Василем Омеляненком. У потребі могло зібратися до трьохсот резерви, старших. Доводили старші дядьки, що були вже на війні.

Почувши силу, тернівчани ждали нагоди помірятися з ворогом. Але ворог поводився спокійно в околиці. Нагода трапилася з іншого боку, звідкіля тернівчани не сподівались, і трапилася трохи передчасно...

Звязкові післанці повідомили, що до Тернівки наближається валка червоних, що веде поверх сотні арештованих селян. Сили червоних подавано на пятьдесять чоловік з двома ручними скорострілами. Післанці Христом Богом молили не дати їх рідним гинути у ворожій неволі, помогти їм звільнитися.

Молодь заметушилася. Надійшла довго очікувана нагода. Зібралися провідники на нараду: вирішили все швидко, по військовому — перепустити валку за село і там пробувати щастя... Старші радили не зачіпатися, ще потерпіти якийсь час, але молоді не здавалися:

— Докиж терпіти? Роками вже з нас знущаються!

— Заки зберемося, то не буде кого вже й боронити...

— Заждіть! А щож то за користь буде, коли ми пічнемо? — здержували старші. — Погинемо без користи, ну, та й село не подякує вам, коли червоні попалять хати.

— Не попалять... Їх треба так застукати, щоб ані один не втік, то й не знатимуть, хто і звідки.

— Чи вдасться? — сумнівалися старші.

— Добре! Нехай і не вдасться... Та щож за користь з нашої ніби сили, коли вороги нищитимуть нас? Зпочатку інші села, а далі і до нас черга дійде... Чиж не скрізь однаково — наші люди? Ми розправимося з ними в степу, або в лісі.

— Нехай! — погодилися старші. — Але щоб не каялися пізніше.

— Не бійтеся! Знаємо, на що йдемо! Не даватиж людям гинути...

Вибралися крадьком із села коло вісімдесять хлопців. По одному, по два зникали десь за селом... На всякий випадок половина зісталася.

Сонце вже добре опустилося вниз. Минула година і дві. По дорозі знялася курява, показалися десятки фір, наладованих збіжжям, одежею, побитим дробом. Зпереду кілька вершників, з люісами за плечами, кілька інших снувалися взад і вперед по боках валки. За фірами сумні, похмурі селяни, старі діти і юнаки, оточені пішими червоноармійцями з баґнетами на крісах. Позаду їхали кілька з готовим до стрілу максимом.*) Обличчя селян і сторожі густо припали порохами, губи позапікалися, піт спливав струмочками, розмальовуючи обличчя то чорно-брунатніми, то жовтавими пасмугами, наче татуовання. Сторожа увихалася, ґідганяла відстаючих, то відганяла селян і селянок, що висунулися вперед.

— Господи! — зідхали господині. — Ось як знущаються з наших людей?! А чи не гріх вам, товариші, ганяти так людей, наче отару худоби?

— Всім вам так буде, хахли чортові! — по московськи відгризалися червоноармійці.

— Чекайте!... Перепаде ще й вам на горіхи! — шептали селяни.

Один сивий дід став відставати від гурту. До нього підскочив червоноармієць і штовхнув його прикладом у спину з криком:

— Ну, чого, сучий сину, відстаєш? Утомився, що? Не треба було бунтувати!

*) Система важкого скоростріла.

(Дальше буде).

З ДНЯ

ПЕРЕБОРЩУЄМО І МИ.

Наші вороженьки нераз брехнуть собі на здоровлячко і з мухи зроблять вола. Та нераз і нам це притрапиться. Колись рідше траплялось, а де далі — частіше й частіше. Невже це вплив „вищих" культур на нас?

Ось нагадатиб хоча про наші різні здвиги, дні, віча, пікніки і т. п. Любимо ми трохи перетягнути. Коли прийде 500 осіб, то ми поставимо 1,000; коли є тисяча, то ми любимо поставити 2,000; а коли дві тисячі, то ми вже говоримо про „грубі тисячі". Нераз трапиться таке, що було кількадесять осіб, а ми так собі скромненько скажемо: „та було пару соток".

ПОЩО ЦЕ?

Таке явище не здорове. Бо коли роблять так, наприклад, большевики, чи якась інша група, що старається не про добро нашої суспільности, тільки, щоб здобути похвалу від якого вищого „пана", чи „таварища", то таке поступовання зовсім оправдане, а навіть для них конечне. Але для нас воно непотрібне, а навіть шкідливе, бо тим ми тільки деморалізуємо самі себе.

Бо наперед ми самі повіримо, що там була „тисяча", „дві" і т. д. А коли притрапиться так, що прийшло лиш 500, то це настроює нас пригноблено і нам здається, що це невдача. Тимчасом буває і так, що 500 осіб це зовсім гарне число і коли дане товариство дістане його, то може вважати це успіхом.

ПІДГАНЯЮТЬ ІНШІ.

Правда, нераз інші підганяють даного дописувача, і він, подаючи звіт про якийсь здвиг, пікнік, день, концерт чи віче, мусить подавати два рази більше, ніж було. А то тому, що люди скоро привикають до перебільшування, і коли навіть хтось трапиться такий, що напише правду, то цей читач вседно візьме подане число і поділить його на двоє. Коли справді було тисячу людей, і дописувач так подасть, то читач подумає собі: „Коли він пише тисячу, то видно там більше як пятьсот не було".

Отже, щоб дати читачам правдивий образ, дописувач подвоює число в надії, що читачі поділять його знов і так дістануть дійсний стан.

ПЕРЕБІЛЬШУВАННЯ В ПОЛІТИЦІ.

Трба замітити, що в політиці, а головно в політичній пропаганді, люди звикли також перебільшувати. Але на далеку мету така пропаганда не принесе даному народові, чи якійсь організації, великих користей. Бо правда скорше чи пізніше таки вийде наверх.

Ось візьмім такий приклад: Раз один з українських представників у Лондоні запевняв англійських відповідальних людей, що українці в Америці дуже добре зорганізовані і що мають у своїх рідних організаціях поверх сто тисяч членів. Додавав він також, що ті українці є свідомі і є самостійницьких переконань.

Це, ніби, правда. А всежтаки в тім було трохи перебільшення. Бо фактично ті сто тисяч членів не є аж такі свідомі, щоб можна було на них в організований спосіб будувати якунебудь міжнародню політику. Тих сто тисяч не всилі зложити відповідної суми грошей на заграничну політику, а навіть не всилі спромогтися на якесь добре бюро пропаганди. Це мусіло вийти наверх. Раз, коли прийшлось продати певну скількість англійських книжок серед українців в Америці, книжок, які змістом порушували українську справу, то те перебільшення відразу вийшло наверх. Бо на сто тисяч „організованих членів" не можна було розпродати кількасот книжок. Побачивши такий вислід, англійці подумали собі: „Тут щось не в порядку".

Так мститься перебільшення, навіть коли воно було поповнене в добрій вірі. Приповідка, що „правдою перейдеш світ і вернешся", ще й нині не стратила своєї вартости.

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ

ЧЕСТЕР, ПА.

Свято Шевченка.

Заходом української православної парохії й Українського Народнього Дому влаштовано в нас свято Шевченка.

Рано підчас Служби Божої о. О. Мицик виголосив святкову проповідь про Шевченка. Потім відбулася панахида, на якій було поважне число громадян. Вечором почався концерт. Розпочато його „Заповітом", що відспівав хор ім. Лисенка під управою Г. Королева. Вступне слово виголосив предсідник У. Н. Дому, Г. Мисишин.

Поему „Тарасова Ніч" віддеклямували: першу частину М. Яцик, другу Стефанія Миштурак. „Ми йдемо вперед", дует, відспівали Ева Сорока й Анастасія Луцик у супроводі піяна. Маленька школярка Ольга Найда відіграла сольо на скрипці. Музичний терцет: скрипки А. Весоловський і Ольга Найда, Ева Сорока, піяно. Мирослав Коваль відіграв „Українську пісню" та „На чужині загибаю". Любка Перчак відіграла на піяні та відспівала дві стрілецькі пісні. Дидячий хор під управою о. О. Мицика відспівав кілька пісень у честь Т. Шевченка, з поему „До Основяненка" деклямували: Лелія Чавага першу частину і Юстина Огар — другу. Й. Гапій відспівав сольо „Ой, чогож ти зажурився", а школяр І. Михальцевич — „Загадка". „Мені тринадцятий минав" віддеклямував Т. Сорока. Вкінці найменші школярі: Марія Левицька, Дарія Єдинак, Пелагія Гапій і Іван Михальцевич відспівали пісню „На зеленому дубочку".

Святкову промову виголосив д-р Володимир Клодницький, а кінцеве слово о. О. Мицик. Промова о. д-ра В. Клодницького була дуже змістовна. Зображення тих політичних, національних і суспільних умовин, серед яких прийшов на світ Т. Шевченко, дали ясну картину творчости, як теж самого генія Шевченка.

На концерті було багато людей. Всі точки програми були виконані гарно, а їх зміст був підібраний до свята.

Підчас концерту, при вступі та підчас збірки в часі панахиди зібрано $38.18. По відтручені видатків чистий дохід у сумі $27 висилано через Обєднання з призначенням по половині на визвольну боротьбу й на інвалідів.

Цею дорогою перепрошуємо гостей з Балтімору й інших місцевостей, що так пізно висилаємо допис і гроші й що не можемо помістити імен жертводавців. Річ у тому, що загублено спис жертводавців. Одначе гроші годяться з рахунком.

Син-кий.

Не гідний.

Удовець місяць по смерті своєї жінки хвалиться приятелеві, що женеться вдруге.

Приятель, якому подружнє життя надоїло, відповів обурений:

„Хто по першім подружжі хоче скочити у друге, той не є гідний того, щоб йому перша жінка вмерла".

СМЕРТЬ У ПЕЧЕРІ.

Три хлопці й одна дівчина копали собі печеру в провалі гори в Кингсбері Рон, недалеко Клівленду. Як земля на них обсунулася, громадка ратувальників по годинах праці добула свідомого лише 8-літнього Евгена Кукінського. Інших добуто в критичнім стані.

Василь Галич.

ЯК ПИСАТИ УКРАЇНСЬКІ НАЗВИЩА ПО АНГЛІЙСЬКИ

Велике число „нових американців", особливо тих, що походять з Европи, мають часто неприємности через свої назвища. А „старі американці" є язиково ліниві і не терплять часто довгих назвищ. Вони замісць помогти чужинцеві, при нагоді виписати його назвище, щоб звучало і було написане правильно, то іноді радять йому скоротити, або змінити його. А як і булоб воно добре виписане, легке і коротке, то і тоді знайдуться такі особи, яким воно буде „тяжке". Особливо газетярі спортових сторінок є найбільше нетерпеливі. Ці мудрагелі не то що висміюють у своїй писанині чоловіка з довгим назвищем, але самі беруться скорочувати його в якийсь чудернацький спосіб.

Мабуть найбільше невигоди зносять через це в Америці люди словянського походження. Знаю випадки, де українські дівчата втратили нагоду канцелярійної праці лише через те, що мали „задовгі" назвища і не хотіли їх позбутися. Буває і так, що й коротке назвище мучить американця, коли чоловік не вміє „спелувати", тобто назвати букву за буквою. Значне число наших людей, старших і молодших, теж часто призадумуються над писанням своїх назвищ по англійськи, або іноді, як зарадити їх „незграбності". Немало шкоди наробило це, що їх пашпорти все були написані чужою мовою, імена і назвища часто виписані польськими писарями, очевидно, по польськи. Такої системи дехто і потім тримався, як ставав громадянином і подавав своє назвище до польськи. Опісля його діти мали клопіт з по польськи написаним українським назвищем. А можна було те саме виписати правильно і лекше відповідно до американської системи. Декотрі неписьменні родичі, як записували дітей по школах, то не вміли добре обяснити, як треба писати їх назвище, і дали вчительці волю, щоб вона підписала дитину; а ця деколи так записала, що не судин, Господи!... Так воно і на далі осталось, як спадщина для молодших дітей.

Не лише кілька десятків літ тому, але й тепер це питання є на часі. Після довгого розсліду я прийшов до переконання, що пропорціонально мале число американських українців виписують свої назвища правильно по англійськи. Це питання можна легко прослідити у списі імен у телефонових книжках, міських реєстрах, у фабричних списках робітників, як також на сторінках наших англійських видань. Найбільше виписують свої назвища по польськи; не лише прості люди, але й ті, що є вчені та вважають себе за українських патріотів, грішать у цей спосіб. Деколи редактор англійської сторінки подасть їх назвища правильно, а в наступнім числі власник цьогож назвища подасть його знов по польськи. Так написані назвища маже все: коли вимовлені американцями, то інакше звучать, ніж повинні. Через те найбільше терплять діти в школі, не лише від своїх товаришів, але іноді і вчителі перекручують їх назвища. Така дитина, як доросте до літ, то деколи скорочує батьківське назвище, або приймає якесь неукраїнське. І так уже маємо: Anderson-ів, Harrison-ів і інших.

Американцям не потрібно більше монотонних назвищ, як Смит, Джонс, Джонсон, бо їх уже мають безліч. Вони назагал радо приймуть словянське назвище, коли його можна вимовити без клопоту. А такі, як Koval, Bodnar, Kravetz, то прямо витають. Отже щоб улекшити писання українських назвищ, подаю кілька порад, котрі може стануть комусь у пригоді.

Перше всього треба зрозуміти, що англійській альфабет (азбука) не є тесаме, що польське „абецадло", хоч оба походять з латинського. Декотрі букви і склади букв цілком інакше звучать у цих мовах. Тому треба так писати своє назвище, такими буквами, щоб воно звучало по українськи, як його вимовляє чужинець. Навіть розумні поляки пристосовуються до того і зміняють їх „спелінг", писання назви, з польського на американський спосіб. Щоб улекшити виписування назвищ, отсі українські букви так вимовляються і пишуться по американськи:

в=v, г=h (а не г "g"), л=l (все вимовляється „л", ніколи „ль"), ч=ch, ш=sh, и=i, х=ch або kh, ц=ts або tz.

Український нарід є багатоміліоновий, отже й витворив собі багато питомих йому назвищ. Декотрі з них подібні до назвищ інших словянських народів, інші є чисто українські, себто такі, котрих чоловік ніякої народности, крім української не має. Найголовніші українські назвища можна згрупувати (скласифікувати) до таких груп:

1. Такі, що кінчаться на „енко", наприклад: Василенко, Шевченко, Кравченко і їм подібні. Ці назви мають мабуть найбільше чисто український характер. При писанні їх по англійськи нема ніякого труду і дають легкий звук, тому нема потреби над ними зупинятися. Повищі назви можна писати: Vasilenko, Shevchenko, Kravchenko.

2. Таксамо є багато українців, яких назвища кінчаться на „ів", як Петрів, Іванів, Янів, Гаврилів і інші. Вони дають декому труд при писанні по англійськи, бо є люди, що пишуть їх з російським закінченням через „ов" або "off". Під цим оглядом навіть декотрі емігранти з Західньої України роблять помилки. Ці самі назвища можна виписати в чисто українськім стилі і вони будуть звучати як у рідній мові: Petriv (Petrev), Evaniv, Yaniv, Havriliv. Іванів як написав би буквою „I" (Ivaniv) то американці вимовлялиб „Айванів".

3. Назвища, що кінчаться на „чко", як Тимочко, Значко, Бучко, є досить численні. Їх є тяжче писати при закінченні, і щоб дати чисто український вираз, то треба вжити додаткової букви. Наприклад, можна писати: Timotchko (або Timoshko), Znatchko, Boutchko. Ці самі назвища як дехто пише при закінченні по польськи Timoczko, то американці вимовлять „Тимозко", а Znaczko і Buczko вимовлять „Знаэко" і „Бозко". Тому повищий перший взірець є більш відповідний.

4. Інші роди українських назвищ, досить похожі до повищих (під 3), це ті, що кінчаться на „шко". Писати їх є дуже легко по англійськи (якби лиш забути, як пишеться їх по польськи), але треба вважати при закінченні. Такі назвища як Антошко, Грошко, Єднашко, пишеться Antoshko, Groshko, Yednashko.

5. Може трохи менше ніж у повищих групах, але досить багато маємо назвищ, котрі кінчаться на „ий", або „вий", як наприклад: Дубовий, Буковий, Заможний. Дехто з наших пише їх по московськи на „ой" або „ов" при закінченні, а треба писати: Dubovy (Dubovay), Bukovy i Zamozny. Одначе можна ці три, і їм подібні, назвища писати трохи інакшими буквами і дістати чисто українську вимову. Назагал ці імена є легкі для американців.

(Докінчення буде).

ЖИДІВСЬКИЙ ВІДЕНЬ.

Д-р Норберт Ґроґавзер у журналі „Шенере Цукунфт" (Краща будуччина) говорить про заняття і фахи жидів у Відні та про їх культурний вплив на прилюдне життя. Передовсім уся торговля є в руках жидів. Жиди у 85.5 процінту є адвокатами, 80 проц. торговці обуви, 80 проц. журналісти (газетярі), 75 проц. банковці, 73.6 проц. торговці вином, 73.26 проц. текстильний промисл, 70 проц. лікаріі дентисти, 70 проц. власники кінематографів, 70 проц. торговці деревом і папером, 67.6 проц. торговці шкір, 60 проц. власники пекарень, 50 проц. лікарі. Зате нема ні одного жида, що був би робітником, мулярем, покривачем дахів, трамваєвим робітником чи каналярем.

Циган у суді.

Украв циган у жида коня. Той його приловив, але циган клениться, що не вкрав, а кінь уже — хто знає де. Кличе жид цигана до суду.

— Не піду, — каже циган — бо я голий і босий.

Дав жид циганові плащ, дав черевики на ноги і пішли до суду.

— Так і так, — каже жид — украв мені циган коня. Маю свідків.

— Правда, — кажуть свідки.

— Ні, неправда — каже циган — вони брешуть. Що їх запитати, то вони скажуть, що то їх. Вони скажуть, що навіть цей плащ, що на мені, не мій.

— Таки не його, — закричали свідки.

— Бачите, панове, — каже циган до суддів — які вони!

Суд нагнав цигана до дому, а жидів арештував за впровадження влади в блуд.

Китаєць поручає.

Китаєць був дуже важко захворів. Але якось утік від смерти і після того дав до газет таку подяку лікарям:

„Я був хорий. Прийшов до мене лікар Ян Сен. Записав мені лік, я заживав, але після того був ще більше хорий. Тоді прийшов до мене Ханг-Юнг. Записав мені порошки, але я дальше був хорий. Аж пішли просити до мене славного спеціяліста Гонг-Су-Юа. Та він був занятий і не міг прийти до мене. Не прийшов ні другої ні третої днини. За той час я виздоровів. Гонг-Су-Юа добрий лікар. Поручаю його всім".

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

УКРАЇНСЬКІ АВДИЦІЇ НА РАДІО.

Слухаючи недавно жидівської програми з Філядельфії, я почув ось такі слова заповідача: „Українішес данц Козачок". Мені зробилось чогось так дивно. Немов муравлі осіли на моєму тілі. Момент від хвилі його заповідження до часу, коли орхестра почала грати, видався мені дуже довгим. Та справді, на хвилях етеру рознеслись чудові акорди нашого рідного Козачка, в мистецькому виконанні. Мені мимохіть прийшли на думку наші радіові програми. Я почав їх аналізувати. Я старався їх порівняти з програмами інших націй. І цікаво вийшла аналіза. Дуже дешево. Я прийшов до переконання, що в суті речі наші програми не мають жадної більшої вартости чи то культурно - музичній чи то політичній ділянці. Перш за все сам рівень української мови у деяких заповідачів цих програм стоїть дуже низько. А цеж хіба найважніше. З другого боку можнаб сказати, що проявляється в них брак мистецького хисту як у самому виконанні програми так і в доборі музичних творів. Бо наша музична творчість так багата в ріжного роду музичні композиції, що можнаб їх сміло грати довгі роки.

Одначе на наших програмах почуємо майже самі коломийки, часом в гідним пожалування виконанні. Розуміємо знаменито, що пп. заповідачі будуть виправдуватись ось так: „Ми не всилі спровадити орхестру, заплатити їй 10 тисяч долярів за пів години". Так, це правда, та цього ніхто не бажає. Одначе коли шановні провідники українських авдицій покористовуються в більшості рекордами, то матимуть дуже великий вибір. Бо думаю, що скількість тих рекордів є така велика, що вповні дозволить на відповідний вибір. В тім випадку потрібна лиш охота та одробинка цього мистецького хисту. Також зайвим є твердження, що людина, яка чула тому кілька літ якийсь рекорд, не схоче його вже вдруге слухати. Ні, добрий музичний твір слухається радо десятки разів, чого доказом є „Аве Марія" та інші. Також саме уложення програми має велике значіння. Хаотичне розложення матеріялу, ослаблює у великій мірі вартість даної авдиції.

У нас більшу часть авдицій займають оповіщення для уродин ріжних людей та заграння коломийки чи польки в імені останніх. Я вірю, що краще булоб, колиб заповідач проголосив цих всіх за одним разом, або поділив їх на дві частини. Тоді, користаючи на часі, який є нам такий дорогий, міг би дати доклад з ділянки політичного або культурного життя. І тут вдячне поле до праці, для наших заповідачів та провідників українських авдицій. Освідомлювати нарід з його минувшиною, з його завданням і шляхом праці. Чомуж не повести в часі кожної авдиції **кампанію за участь українців у Світовій Виставі в Ню Йорку? Це** може багато причинитися до цієї імпрези, яка в очах чужинців поставить нас нарівні з іншими народами. Тоді такі авдиції принеслиб користь цілій суспільності. Бо сьогодні радіо є вже майже таке буденне, як часописи.

М-шович, Честер, Па.

НЕ УХВАЛЕНО ЗАКОНОПРОЄКТУ ДАЕСА

—о—

Широко обговорюваного Законопроєкту Даеса, відомого під числом Г.Р. 6391, не ухвалено в конгресі перед закриттям нарад у червні. Той проєкт мав на ціли дозволити на леґалізацію і можливу натуралізацію тих чужинців, котрі прибули до Злучених Держав нелеґально перед 1 липня 1924 року. В додатку той проєкт мав дати директиву урядові занехати обвинувачення вісім тисяч чужинців, котрих хочуть депортувати, а також поправити депортаційні закони проти кримінальних чужинців. Проєкт Даеса перейшов у палаті послів і прихильно був принятий іміґраційним комітетом у сенаті. Одначе добре відомий є той факт, що тільки загроза обструкції одного чи двох сенаторів здержала сенат від ухвалення проєкту перед закриттям своїх нарад.

Всі законопроєкти, котрі внесено на 75-тий конґрес, а не полагоджено їх перед закінченням нарад, автоматично уневажнені. Але є певна надія, що подібний законопроєкт буде предложений на обради 76-го конґресу, котрий пічне свої функції на початку січня 1939 року.

Тимчасом тільки ті чужинці можуть подати свої аплікації на леґалізацію свого тутешнього побуту, котрі прибули до Злучених Держав неправною дорогою перед 3 червня 1921 року. Для тої цілі треба вжити формуляр число 659. Його треба виповнити і подати у двох відбитках, долучуючи дві фотографічні знимки апліканта і грошевий переказ на $10.

Чужинці, котрі прибули до Злучених Держав після 3-го червня 1921 року без іміґраційної візи або на тимчасовий побут, коли бажають леґалізуватись, мусять перш усього виїхати поза границі Злучених Держав і там одержати іміґраційну візу від американського консуля. Притім треба предложити докази, що аплікант не стане тягаром громади. Чужинці, котрі одружаться з американськими громадянами, є управнені до позаквотної візи. Для таких одиниць часто можливо подаватись на іміґраційну візу до американського консуля в Канаді або Мексику, якщо можуть доказати свої права. Перший крок у таких випадках це виповнення і подання аплікації число 633, званої „Петиція на Видачу Іміґраційної Візи". Копії цих блянкетів можна дістати на писемне жадання від Іміґраційного і Натуралізаційного Бюра у Вашінґтоні, Д. К. Там подані всі подробиці, як поступати в тих справах.

Не треба забувати, що чужинці, котрі прибули до Злучених Держав нелеґально перед 1 липня 1924 року, більше не підлягають депортації за свій нелеґальний приїзд. Але чужинці, котрі прибули нелеґально після 1-липня 1924 року, можуть бути депортовані в кожнім разі, коли про це довідаються іміґраційні власті.

ФЛІС.

—о—

ДОМАШНІЙ ВИРІБ ҐАЛЯРЕТ, КОНФІТУР І КОНСЕРВ.

Департамент Аґрикультури Злучених Держав видав новий бюлетень, присвячений спеціяльно інтересам господинь дому.

Повні поучення та інформації, як самому робити вдома ґалярету, конфітури і консерви, знаходяться в новім бюлетені на 18 сторінок друку. Видав його Департмент Аґрикультури Злучених Держав. Та брошурка, котру зладило Бюро Домашньої Економії, обіймає повні вказівки, як добирати овочі, як приготовляти їх на консерви, як довго їх варити, якої посудини вживати, а також уважно і з досвіду списані приписи виробу ріжнородних ґалярет, конфітур, консерв, мармоляди, овочевого масла, тощо.

Хто переглядає сторінки того нового бюлетеню і читає про такі ласощі та примаки, як персикова (бросквинна) конфітура, консерви ґарбуза і винограду, масло з цвіту дерева, консерви помідорів і ягід та помаранчеву мармоляду, тому певно слина з уст поточиться. Про ці та багато інших присмаків Вуйко Сем зібрав багаті й пожиточні інформації і подав свої заввага.

Хто бажає дістати ту брошурку, хай напише до: Foreign Language Information Service, 222 — 4th Ave., New York, і надмінить по англійськи її заголовок: "Homemade Jellies, Jams and Preserves", а примірник англійською мовою вишлеться безплатно.

ФЛІС.

Радо.

Каже пані до кухарки, що довго сиділа в місті:

— Маріє, як буду вмирати, то пішлю вас по смерть.

— Дуже радо піду, прошу пані.

ЧИ НЕ СИЛЬНИЙ ВІН?

Донесення з Лондону кажуть, що раджа Саравака видідичив свою дочку, княжну Бабу, бо вона віддалася за британського борця, Боба Ґреґорі. Тимчасом панство Ґреґорі спровадилися в Голівуді до нового мешкання, причому засмалений чоловік княжни носив самий найтяжчі куфри й пакунки.

ТРОХИ ЦІКАВОГО З АСТРОНОМІЇ

Температура та тиснення, які можемо осягнути у лябораторіях нашими скромними технічними засобами, є дуже обмежені. Та науковий досвід не кінчиться вже нині у стінах наукової робітні. Робітнео фізика є ввесь усесвіт. У світі зір відбуваються перед очима обсерватора „досвіди" на таку скалю, якої навіть приблизно не вдасться ніколи здійснити на землі. Звіти про ті події, точніщі, ніж звіти якогонебудь наочного свідка, **приносить на землю найскоріший післанець, якого знає світ: світло.** Треба лише вміти випитати того післанця, а відслоняться нам речі такі незвичайні, що наша уява уступає перед ними несміло.

Білі карлики.

Одним із найцікавіших див оглядів усесвіту є т. зв. „білі карлики". Це невеличкі зорі, що світять ясним біло-блакитним світлом. Хоч ті зорі такі малі, мають велитенську масу. Вже перша з тих дивних зір, відкрита в 1924. році, задивувала фізиків і астрономів своєю незвичайністю. Виявилося, що Сирій Б., який має промір заледви чотири рази більший ніж Земля, має масу майже таку саму як Сонце. Тому легко обрахувати, що пересічна густота матерії, з якої збудована ця зоря, є 40 тисяч разів більша від густоти води, або що одна кістка, якої один бік виносить 1 цм. Сирія, важила би 80 фунтів! Дорослий чоловік з трудом підняв би її!

Густота 36 мілiонів.

Від часу, як відкрили першого „білого карлика", пізнали багато інших зір із того самого роду. Виявилося, що Сирій Б. ще зовсім не такий дивний представник тієї кляси небесних світил. У грудні 1935. р. астроном Квіпер відкрив у сузірі Касіопеї малу зірку 13-тої величини, яка побиває рекорд Сирія тисячу разів. Слаба ця зоря, що має блакитне світло, має промір яких 200 разів менший ніж Сонце, або два рази менший ніж Земля. А рівночасно має величезну масу, що перевищає 2.8 разу Сонце. З того виходить, що пересічна густота її матерії є 36 міліонів більша від густоти води! Кістка з тієї матерії, якої бік виносить 1 цм., важила би 36 тон, що рівняється вантажеві двох залізних вагонів.

Сила притягання на поверхні тієї зорі повинна бути $3\frac{1}{2}$ міліона разів більша, ніж на поверхні Землі. Тиснення подвоюється при заглиблюванні в атмосфері зорі що 15 цм. (на Землі що 5 миль), отже на глибині 4—5 метрів зростає вже міліярд разів. Тиснення, яке є у нутрі тієї зорі, висловилося числом із такою скількістю зер, що щоб написати це число, не вистарчилоб одного аркуша паперу.

Газ, густіший від металів.

А всеж аналіза виказує, що у склад зорі, оба бодай у її верхні верстви, не входять ніякі первні, які не булиб відомі на Землі. Величезна густота пояснюється тим, що у незвичайно високих температурах, які там є (міліони ступнів) атоми є зовсім або майже зовсім „зйонізовані" себто не мають у собі електронів*), а є лише самі атомові ядра. Газ, складений з тих зйонізованих атомів, можна „стиснути" багато сильніше, ніж це можна зробити із звичайним газом, і згустити його до такого ступня, що буде тяжчий від найтяжчих металів, а всеж і далі буде газом.

Планета із золота.

Планетоїди це малі небесні світила, що кружляють у просторі між Марсом і Юпітером. Із багатьох тих планетоїд найцікавіша є планетоїда Ерос. Бо підчас свого кружляння довкола Сонця наближується в деякому означеному часі до Землі більше ніж якенебудь небесне світло (крім місяця). В 1931. році було таке наближення. Використали це явище тоді астрономи і викрили багато сензаційних подробиць про цю ліліпутну зорю. Промір її виносить ледви 32 милі, отже це дає змогу приблизно обрахувати обем Ероса. Рівночасно теж удалося устійнити тягар, через обем, одержуємо тягар через обем одержуємо тягар одиниці обему, або т. зв. властивий тягар. Отже виявилося, що властивий тягар Ероса багато разів більший, ніж властивий тягар переважної скількости тягарів, які є на Землі. А саме тягар Ероса рівняється властивому тягарові золота. На цій основі здогадуються вчені, що зірка Ерос, яка блукає серед планет, збудована із самого золота!

*) Електрони — найменші частиночки електрики, згідно із станом сьогоднішньої науки, спричинники електричних явищ. Є позитивні та неґативні електрони. Позитивні зв'язані з масою, неґативні електрони виступають самі, як проміні ріжного роду (проміні Рентґена, катодові проміні, проміні Бета). Також предмети, розігріті до білого, у просторі з розрідженим повітрям, висилають із себе електрони.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ

НЮАРК, Н. ДЖ.

Замісць вінка на могилу бл. п. Е. Коновальця.

Члени відділу ОДВУ ч. 70 зібрали на листі жертви на визвольну боротьбу замісць вінка на могилу бл. п. Е. Коновальця. Зложили по $1: І. Наконечний; Н. Коповалець, пастор Куман, В. Осадчук, Е. Пасічник; по 50 ц.: Т. Рудий, Ф. Салюк; по 25 ц.: К. Галушка, М. Воловина, Р. Паньків, Т. Ковальчук, Ю. Варніцька, Я. Бідлучка, О. Шумський; дрібними 40 ц. Разом з попередньо оголошеними жертвами вислано через Обеднання $39.20 на визвольну боротьбу.

Може вшие.

— Як думаєте, чи цей кравець вшие мені на кредит убрання?

— Гм, а він знає вас?

— Ні!

— Ну, то може вшие!

ТАРЗАН ПІД ВОГНЕМ. (57)

В першій хвилі Ґолм хотів приказати всім дикунам пуститися в погоню за тим „третім" білим чоловіком. Та нагло він змінив думку. Той білий може з укриття знов положити трупом декого з його компанії. А Ґолм до цього не хотів допустити. Передвісім, він не хотів більше тратити людей, а подруге, серед тих, що могли впасти, міг знаходитись він сам.

Він знайшов інший плян, який дуже добе достроювався до його настрою. Поглянувши в бік Улпа, він закликав. „Улпе! Ходи сюди. Улпе, ти брехав, коли ти говорив, що бог вогню зійшов на колибу, в котрій спочивала наша мала жрекиня, і схопив її. Ти брехав, Улпе, і за те ти тепер будеш покарний смертю". Улп на цю погрозу цілий стрепенувся.

Він знав, що це не пуста погроза. „Я не брехав", закричав він з цілої сили. „Бог вогню направду зійшов на колибу та схопив дівчину. Але він потім вернувся нарад, і враз із жрекинею приніс ще дві білі жертви. Це твоя вина, що ми не схопили обох білих хлопців. Якби ти був видав розумні прикази, то це булоб не сталося", почав йому дорікати Улп.

Примітичний інстинкт Улпа підказав йому те, що вчені люди знають з книжок: в найкритичнішій хвилі все є найкраще не відбиватись від противника, але на нього наступати. Це поділало на Ґолма і він промовив: „Дуже добре. Коли так, то ти будеш ступати позаду й обовязком твоїм буде схопити того третього білого". Після цього всі рушили вперед.

Формулка.

— Яка є ріжниця між водою й народинами близнят?

— Воду означає хемік знаком H2O, але як вродяться йому близнята, тоді каже: О, га, 2!

—о—

Біржеві рекіни.

— Уяви собі, сьогодні втратив я на біржі 20,000 долярів!...

— Дай спокій, не попадай у розпуку — хтось подумає, що це були твої гроші...